

TRYCKSÅR

Hur undviker du trycksår?

Broschyren är framtagen i samverkan mellan Skånes universitetssjukhus, Primärvården Skåne samt Malmö Stad, december 2015.

FÖRFATTARE

Agnetha Perlkvist, vårdutvecklare, Stab verksamhetsutveckling, Skånes universitetssjukhus
Katarina Frick, leg. sjuksköterska, Trycksårsmottagningen, Skånes universitetssjukhus
Anna Andersson, distriktssköterska, VC Bunkeflo, Primärvården Skåne
Ann-Carina Nilsson, distriktssköterska, VC Husie, Primärvården Skåne
Eva-Lena Jansby, distriktssköterska, Hemsjukvården, Malmö Stad
Christine Tilly, distriktssköterska, Särskilt boende, Malmö Stad

GRANSKARE

Monica Bergenek, vårdutvecklare, Skånes universitetssjukhus
Dusica Malama, sektionschef, Malmö Stad
Medicinsk ansvarig sjuksköterska, MAS gruppen, Malmö Stad
Marie-Louise Olofsson, vårdutvecklare, Skånes universitetssjukhus
Ylva Dernbrant och Susanne Lewan, dietister, Skånes universitetssjukhus
Elisabet Bergh Börgdal, tf chefdietist, Skånes universitetssjukhus
Christina Monsen, sårkoordinator, Skånes universitetssjukhus
Medborgargrupp, pensionärer 60 - 90 år

FOTO OCH ILLUSTRATIONER

Illustration sidan 4: Karin Andén

Sidan 1: Johanna Nilsson Iwuchukwu | Sidan 6-7: Sue Harden Mugelli | Sidan 8: Lasse Strandberg

Övriga foton: Colourbox om inget annat anges

Trycksår

När du sitter eller ligger, pressar din kroppstyngd ihop blodkärlen under dig. Är du frisk och rörlig känner du efter en stund behov av att ändra läge i stolen, vända dig i sängen eller resa dig upp så att cirkulationen kan återgå.

Skada eller sjukdom kan göra att du inte kan ändra läge själv eller helt enkelt inte känner ett obehag, vilket gör att cirkulationen blir allvarligt påverkad. Då kan trycksår uppstå, både hos ung och gammal, ibland på bara några timmar.

Trycksår orsakas av försämrad cirkulation och syrebrist i huden och i underliggande vävnad på grund av ett tryck mot blodkärlen, under en för lång tid.

Risksituationer

- Om du på grund av sjukdom eller skada blir sängliggande eller stillasittande stora delar av dagen.
- Operation.
- Blir liggande en längre tid på golvet på grund av akut sjukdom eller fallolycka.
- Har nedsatt känsel på grund av nervskada (exempelvis vid diabetes) eller smärtstillande behandling.

Bristfällig kost och/eller undernäring samt tobaksbruk ökar risken för trycksår om du hamnar i en risksituation.

Första symtomet är rodnad på huden. Även missfärgning, obehag och smärta kan förekomma.

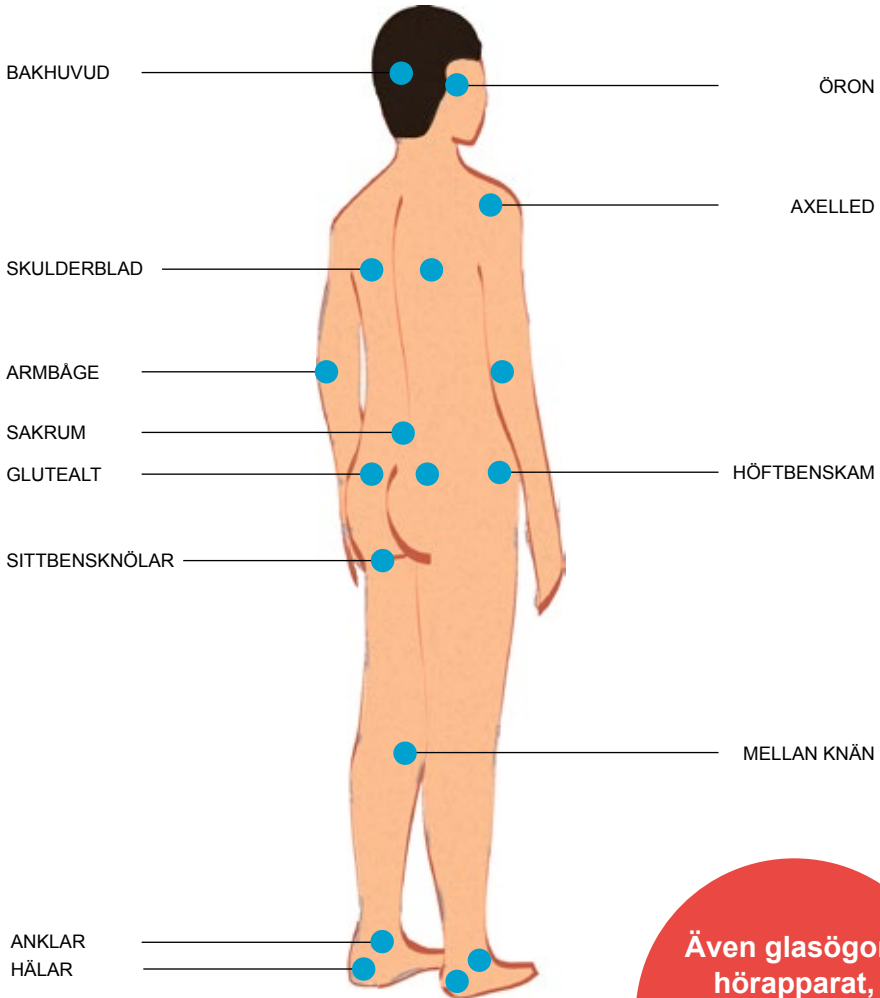
Det finns flera förebyggande åtgärder som du själv kan göra. Vi hoppas att denna broschyr kan ge dig råd och tips.

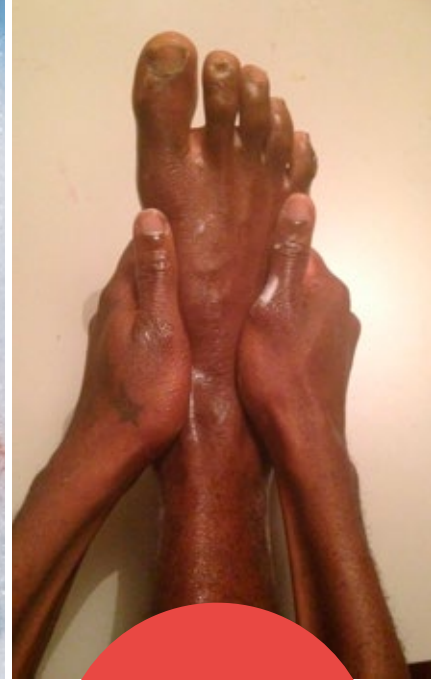
**Första symtomet
på trycksår är
rodnad**

Vanliga ställen för trycksår

Trycksår är vanligast över de delar av kroppen där ben (en skelett- eller broskdel) ligger nära huden. Speciellt utsatta och känsliga ställen för trycksår är till exempel hälar, sittbensknölar, öron och runt svanskotan.

Även glasögon,
hörapparat,
syrgasgrimma och
kateterslang kan
ge trycksår

Tänk på att
sköta om dina
fötter

Ha koll på huden!

Huden är vårt största organ, nästan två kvadratmeter och är kroppens yttre skydd. När vi åldras blir huden tunnare och mindre elastisk. Om huden hålls mjuk och smidig med mjukgörande kräm, blir huden mer motståndskraftig och risken för trycksår minskar.

- Var observant på huden – speciellt på utsatta punkter, se sidan 4.
- Har du nedsatt känsel är det extra viktigt att observera huden.
- Håll huden ren, torr och mjuk.

Även små
lägesförändringar
som görs ofta, kan
göra stor nytta!

Rör på dig och ändra läge ofta

De vanligaste riskfaktorerna för uppkomst av trycksår är försämrad rörlighet och nedsatt känsel. Alla som sitter i rullstol eller ligger till sängs mycket, har en hög risk för trycksår. När du har svårt att röra dig, utsätts huden för ett ihållande tryck och blodcirkulationen i området försämras snabbt. Tänk därför på att ofta ändra kroppsställning när du sitter eller ligger dagtid.

En arbetsterapeut eller fysioterapeut (sjukgymnast) på din vårdcentral kan hjälpa till med aktivitetsövningar som befrämjar blodcirkulationen.

- Var så aktiv du kan, all aktivitet är bra!
- Undvik att glida ned i halvsittande i säng och stol.
- Om du inte själv kan röra dig måste du få hjälp att byta ställning eller vända dig i sängen.
- Avlastning och lägesändring är de absolut viktigaste åtgärderna för att förhindra uppkomsten av trycksår.

Kontakta din
vårdcentral om du
behöver råd och/
eller hjälp med
hjälpmedel

Avlastning i stol och säng gör gott

Det finns ett stort utbud av tryckavlastande hjälpmedel för att minska risken för trycksår, till exempel sitt- och ryggdynor till stol och olika typer av förebyggande och tryckavlastande madrasser till säng.

Om du sitter i rullstol eller ligger mycket, är det viktigt med en bra tryckavlastande sittdyna och/eller madrass.

- Tänk på att varje lager av till exempel filtar och överkast ovanpå madrassen försämrar den tryckavlastande effekten!
- Avlasta gärna hämlarna med en kudde under vaderna när du ligger på rygg och en kudde mellan knäna när du ligger på sidan.

FOTO
Care of Sweden

En smörgås eller
en kopp varm
choklad innan
läggdags, kan ge
god nattro

Den viktiga maten och drycken

Energi och näring är kroppens bränsle och byggstenar. När vi blir sjuka eller äldre minskar förmågan att uppleva lukt och smak, vilket kan leda till nedsatt aptit. Nedsatt aptit kan i sin tur leda till undernäring. En undernärld person får lättare trycksår bland annat för att elasticiteten i huden försämras vid näringsbrist. Näringsrik mat är därför speciellt viktig för den som blivit sjuk eller är äldre.

Med ökad ålder minskar även förmågan att känna törst, därför är det viktigt att dricka regelbundet. Ha gärna en kanna/flaska i kylen som du fyller på varje morgon och som bör vara urdrucken på kvällen, så har du kontroll på ditt dryckesintag.

- Vid nedsatt aptit är det extra viktigt att äta flera mindre måltider per dag. Ju fler måltider, desto enklare täcker du ditt behov av näringsämnen och energi.
- Om du har nedsatt aptit kan du få kostråd på din vårdcentral, som passar just dig.
- I broschyren "Den viktiga maten" finns många bra tips. Den finns på din vårdcentral.
- Besök även webbsidan <http://www.denviktigamaten.se>

Det är aldrig för sent att sluta röka

Tobaksbruk = sämre blodcirkulation

Tobak har en sammandragande effekt på hudens blodkärl. Det leder bland annat till att blodflödet och tillförsel av syre och näring till huden försämras, vilket ökar risken för trycksår.

Det finns hjälp och stöd om du vill sluta röka.
Du kan kostnadsfritt få hjälp via:

Hälsoenheten

Telefon 040-623 95 29 eller via http://www.skane.se/webbplatser/primarvarden_skane/annan-primarvard/halsoenheten/

Din vårdcentral

Det finns sjuksköterskor som är särskilt utbildade i tobaksavvänjning och kan hjälpa dig när du behöver extra stöd.

Sluta-Röka-Linjen

Telefon 020-84 00 00 eller www.slutarokalinjen.org

Om du fått ett trycksår

Tryckavlastning och lägesändring är de absolut viktigaste åtgärderna för att få trycksåret att läka.

Har du fått trycksår, kan du behöva hjälp med att få det omlagt av en distriktssköterska. Kanske behöver du även smärtstillande medicin innan såret läggs om. Kontakta din vårdcentral så får du hjälp.

Om du blir inlagd på sjukhus

Om du har svårt att själv ändra läge, kommer du att få hjälp med det av vårdpersonalen. Tveka aldrig att säga till så fort du känner obehag eller smärta från ett tryckutsatt område. Personalen finns där för att hjälpa dig.

Har du frågor så kontakta din sjuksköterska på avdelningen som kan ge dig råd eller som kan hänvisa till någon annan vårdpersonal.

TRYCKSÅR

Hur undviker du trycksår?

När ska man söka vård?

Kontakta din vårdcentral om du behöver råd och stöd gällande kost, sluta röka eller med hjälpmedel. Vänd dig även till din vårdcentral om du tror att du ligger i riskzonen för att få trycksår.

För råd ring 1177

Webbsida <http://www.1177.se/Fakta-och-rad/Sjukdomar/Trycksar/>

I broschyren "Den viktiga maten" finns många bra tips och som finns att hämta på din vårdcentral.

Besök även webbsidan www.denviktigamaten.se

Hälsoenheten

http://www.skane.se/webbplatser/primarvarden_skane/annan-primarvard/halsoenheten/

Telefon 040-623 95 29

På Hälsoenheten arbetar dietister, läkare, sjukgymnaster och sjuksköterskor med de fyra levnadsvanorna fysisk aktivitet, tobak, alkohol och mat.

Rökavvänjning

www.slutarokalinjen.org

Telefon 020-84 00 00

